

Ze leefden lang (en gelukkig) en ... scheidden dan

Echtscheiding op latere leeftijd en na langere huwelijksduur

Martine Corijn

Foto: Image 100

Inleiding

FOD ADSEI-cijfers leidden tot de krantenkop 'Aantal scheidende 60-plussers in tien jaar bijna verdubbeld' (DS 6 november 2010). In deze bijdrage plaatsen we deze trend in een ruimere context¹. De Belgische bevolking veroudert. Dit geldt voor de totale gehuwde bevolking, alsook ook voor de partners die huwen. We belichten vooreerst de leeftijdsopbouw van de gehuwden (§1). De gehuwde 60-plussers vormen een diverse groep. De meesten onder hen trouwden toen ze tussen de 20 en de 30 jaar oud waren; een kleinere groep trouwde op latere leeftijd en nog een groep zit al in een tweede (of volgend) huwelijk. Deze samenstelling van de gehuwde 60-plussers wijzigt echter langzaam (§2). Ook de groep die gescheiden is en diegenen die uit de echt scheiden verouderen. We schetsen de evolutie van de echtscheidingen na leeftijd 60 jaar en van deze na een huwelijk van 20 jaar en meer (§3). Het gewijzigde leeftijdspatroon van personen die uit de echt scheiden, moet dan ook in de context van de samenstelling en veroudering van de gehuwde personen worden gezien. De gegevens beschikbaar op de Studiedienst van de Vlaamse Regering laten toe de evolutie tussen 1997 en 2007 te schetsen.

1. De gehuwden: jonger en ouder dan 60 jaar

Enkel gehuwden kunnen uit de echt scheiden. Technisch gesproken vormen de gehuwden de risicopopulatie voor een echtscheiding. Daarom moeten we echtscheidingscijfers bekijken in het licht van de omvang en de leeftijd van de gehuwden. Op basis van de toenemende levensverwachting, ook op leeftijd 60 (Schoenmaeckers, 2002), zou men kunnen verwachten dat het aantal gehuwde 60-plussers toeneemt omdat gehuwden (vooral vrouwen) minder snel verweduwd raken en dus langer gehuwd blijven. Op basis van de toenemende echtscheidingscijfers en de lage hertrouwcijfers (ADSEI; Corijn, 2005) zou men echter kunnen verwachten dat het aantal gehuwde 60-plussers afneemt, omdat de meesten die uit de echt scheiden dit doen vóór ze 60 jaar zijn. De cijfers die we presenteren tonen het resultaat van het samenspel tussen beide trends.

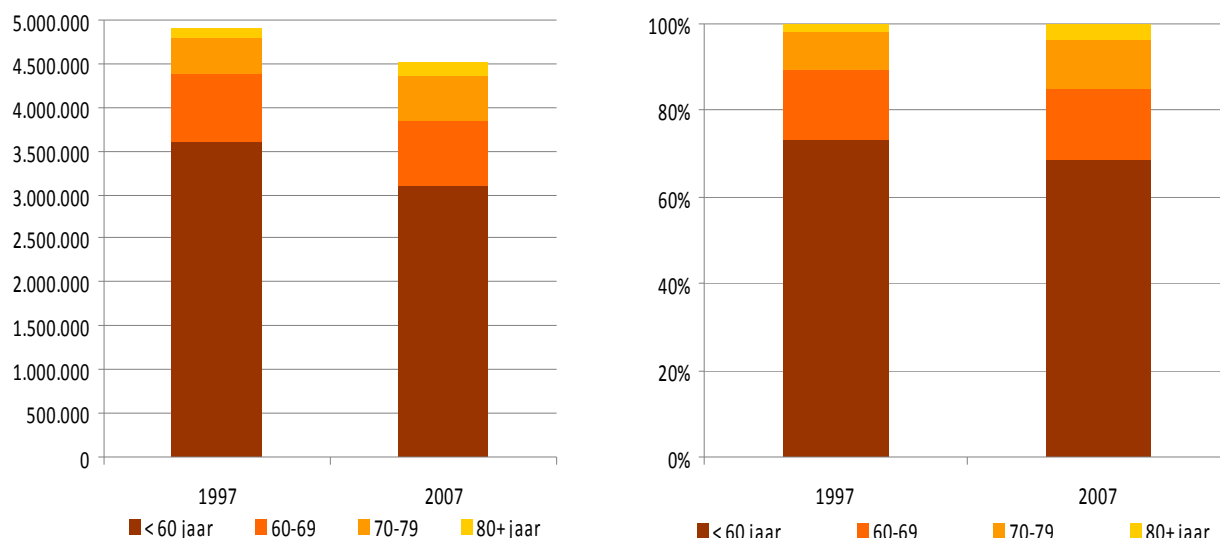
De totale bevolking neemt in ons land nog steeds verder toe. Tussen 1997 en 2007 was er een bevolkingstoename van 4,6%. In figuur 1 is echter duidelijk te zien dat de omvang van de gehuwde bevolking in diezelfde periode sterk afnam (-7,7%). Deze daling is vooral het gevolg van de afname van het *aantal* gehuwden jonger dan 60 jaar (-13,7%). Deze daling ging echter gepaard met een toename van het aantal gehuwde 60-plussers (met 8,8%)². Binnen de gehuwden is het *aandeel* 60-plussers dan ook toegenomen van 26,6% naar 31,5%. Recent is bijna 1 op 3 gehuwden 60 jaar of ouder. Binnen de gehuwde 60-plussers is ruim 1 op 10 gehuwden 80 jaar of ouder. Het effect van de bevolkingsveroudering op de

¹ De cijfers betreffen België omdat heel wat relevante cijfers niet afzonderlijk beschikbaar zijn voor het Vlaamse Gewest.

² Deze toename omvat een daling van 4,9% bij de 60-ers; een stijging van 21,5% bij de 70-ers en een stijging van 64,4% bij de 80-plussers.

gehuwde populatie wordt getemperd door de toenemende echtscheidingscijfers en lichtjes gestimuleerd door de herhuwelijkscijfers.

Figuur 1 Aantal en aandeel gehuwden: < 60 jaar en ≥ 60 jaar, België, 1997 en 2007

Bron: ADSEI Thematische Directie Samenleving, bewerking SVR

2. De gehuwde 60-plussers

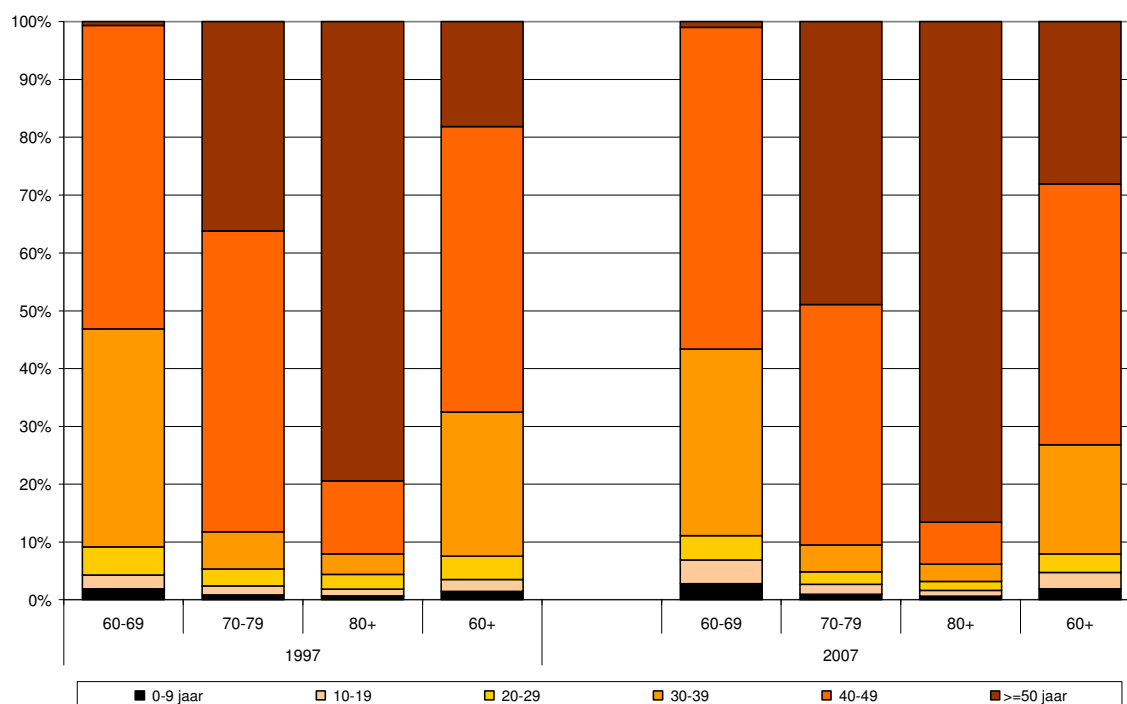
Als we veronderstellen dat de meeste gehuwde 60-plussers minstens 35 jaar eerder zijn gehuwd, dan hadden de meeste huwelijken van de gehuwde 60-plussers van 1997 vóór 1962 plaats. In die periode kwamen grote schommelingen voor in het aantal huwelijken ondermeer tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Voor de gehuwde 60-plussers van 2007 werden de meeste huwelijken vóór 1972 voltrokken; dit is inclusief de jaren 60 met lagere huwelijksaantallen en een dalende huwelijksleeftijd (Corijn, 2005; Corijn, 2011). In figuur 2 specificeren we de huwelijksduur van de gehuwde 60-plussers.

Meer dan ooit tevoren leven 80-plussers in een huwelijk dat al 50 jaar of langer duurt. Ook bij 70-ers is het aandeel met een huwelijk van 50 jaar of langer toegenomen. Bij de 60-ers zien we het minst een verandering. De groep is kleiner geworden (zie figuur 1), maar de duur van hun huwelijk is amper gewijzigd in die 10 jaar.

Het aandeel 60-plussers dat nog geen 20 jaar is gehuwd, is verdubbeld tussen 1997 en 2007 namelijk van 3,5% naar 7,5%. Dit aandeel wordt bovendien groter naarmate men jonger is. Deze toename van de 'jonge huwelijken' kan wijzen op meer herhuwelijken bij 60-plussers of op meer eerste huwelijken op latere leeftijd. De gegevens laten niet toe dit onderscheid te maken³.

³ De bevolkingsstatistieken maken inzake de burgerlijke staat geen onderscheid tussen gehuwd in een eerste en een volgend huwelijk. Enkel in de huwelijksstatistieken wordt de vorige burgerlijke staat van beide partners bij het huwelijk genoteerd.

Figuur 2 Duur van het huwelijk bij 60-plussers, per leeftijdsgroep, België, 1997 en 2007

Bron: ADSEI Thematische Directie Samenleving, bewerking SVR

De eerste mogelijkheid - meer herhuwelijken - past in de trend van het toenemende aantal echtscheidingen (van 26.788 in 1997 naar 30.081 in 2007) en van het toenemende aandeel huwelijken waarbij de partners eerder gehuwd waren (van 14.852 in 1997 naar 17.463 in 2007). Echtscheiding wordt de laatste decennia steeds meer aanvaard en wettelijk ook eenvoudiger gemaakt. Door het toenemende aantal echtscheidingen omvat de huwelijksmarkt steeds meer gescheiden personen. Recent (2009) is bij ruim een derde van alle huwelijken minstens één gescheiden partner betrokken (ADSEI). De groep gehuwden omvat dus steeds meer herhuwden. Bij gehuwde 60-plussers kan uiteraard niet enkel een kortere, maar ook een langere huwelijksduur wijzen op een tweede huwelijk⁴.

De tweede mogelijkheid - meer eerste huwelijken op latere leeftijd - past in de trend van het uitstel van het eerste huwelijk. Bij 60-plussers die hoogstens al 30 jaar gehuwd zijn, betekent dit dat ze na hun 30ste zijn gehuwd. Vroeger betekende huwen na zijn 30ste laat huwen, nu is het meer gewoon. In 1970 was de gemiddelde leeftijd bij een eerste huwelijk (van twee ongehuwden) voor de bruidegom en de bruid respectievelijk 24,3 jaar en 22 jaar (ADSEI; Corijn, 2005). In 2009 was dit respectievelijk 31,2 jaar en 28,7 jaar. Ook bij de andere huwelijken (andere combinaties van burgerlijke staat van de huwende partners) zien we een stijging van de gemiddelde huwelijksleeftijd. De hogere huwelijksleeftijd heeft de kans vergroot dat men als 60-er nog maar hoogstens 30 jaar is gehuwd en die kans zal in die toekomst nog verder toenemen.

⁴ Een recent tweede huwelijk na een langdurend eerste huwelijk of een langdurend tweede huwelijk na een kort eerste huwelijk.

3. Scheiden na leeftijd 60 en na 20 jaar huwelijk

Sinds 1985 had de helft van de huwelijken bij hun ontbinding ongeveer 12 jaar geduurd (Corijn, 2005). Vanaf 2005 is dit 13 jaar geworden. De gemiddelde leeftijd van de partners bij een echtscheiding⁵ neemt toe. In 1970 was dit gemiddelde 37,2 jaar voor de scheidende man en 34 jaar voor de scheidende vrouw (Corijn, 2005). In 2009 bedroegen deze leeftijden respectievelijk 41,9 jaar en 39,6 jaar. Aangezien partners op aanzienlijk latere leeftijd huwen dan vroeger en aangezien falende huwelijken iets langer duren dan voorheen, neemt dus ook de leeftijd van de scheidende partners merkbaar toe.

Voor wie (zeer) jong huwde, betekent scheiden na zijn 60ste, tevens scheiden na een langdurend huwelijk. Voor wie (zeer) laat huwde, betekent scheiden na zijn 60ste scheiden na een korter durend huwelijk. Dit geldt uiteraard ook voor tweede (en volgende) huwelijken.

Als criterium voor 'laat scheiden' hanteren we in deze bijdrage 'scheidende na de leeftijd van 60 jaar' of 'na een huwelijk van 20 jaar of meer'. We veronderstellen dat met deze criteria in huwelijken met kinderen, het proces waarbij de kinderen het ouderlijke huis verlaten in gang is gezet of in zicht is (Lodewijckx, 2008; Billari & Liefbroer, 2010).

De toename van het aantal en aandeel 60-plussers onder de echtparen die scheiden, moet in het licht van de hierboven geschetste ontwikkelingen worden gezien. In tabel 1 schetsen we de evolutie van het aandeel echtscheidingen waarbij de man of de vrouw ouder is dan 60 jaar. We vullen dit aan met cijfers over het aandeel echtscheidingen waarbij het huwelijk minstens 20 jaar heeft geduurd. Tot ongeveer 2000 nam het totale aantal echtscheidingen absoluut en relatief gezien enorm toe; sindsdien blijft het totale aantal wel stijgen, maar is de relatieve groei beperkter.

Tabel 1 Aandeel echtscheidingen na 60 jaar en na minstens 20 jaar huwelijk, België, 1970-2009

	1970	1980	1990	2000	2009
<i>Aantal echtscheidingen</i>	6.403	14.457	20.331	27.002	32.606
% echtscheidingen waarbij					
- de man 60 jaar of ouder is	1,9	3,3	3,6	4,4	7,2
- de vrouw 60 jaar of ouder is	1,3	2,4	2,6	2,9	4,3
% echtscheidingen na					
- 20 jaar huwelijk of meer	18,7	18,7	23,3	26,1	27,8
- 25 jaar huwelijk of meer	8,2	10,2	12,0	14,5	16,8
- 30 jaar huwelijk of meer	nb	nb	nb	7,0	9,1
- 35 jaar huwelijk of meer	nb	nb	nb	3,1	4,5

Bron: ADSEI Thematische Directie Samenleving, bewerking SVR

nb: niet beschikbaar omdat 25 jaar en meer in één categorie werd samengevoegd

In 1970 was 20% van alle gehuwden 60 jaar of ouder. Recent (2008) is dit gestegen tot 33%. De gehuwde echtparen zijn duidelijk ouder geworden en dit heeft blijkbaar ook geleid tot een veroudering van de uit de echt scheidende echtparen. Omdat mannen doorgaans iets ouder zijn dan hun partner, ligt het aandeel mannen van 60 jaar of ouder bij hun echtscheiding iets hoger dan dat van vrouwen⁶. De toename van het aandeel echtscheidingen van een 60-plusser kent sinds 2000 een duidelijke versnelling. Deze

⁵ De bevolkingsstatistieken registreren of het om een echtscheiding van een eerste of volgend huwelijk gaat, maar sinds 1990 zijn deze gegevens niet meer accuraat omdat deze informatie in steeds meer gevallen niet gekend is.

⁶ Bij een huwelijk kan de echtgenoot net boven de 60 jaar zijn en de echtgenote net onder de 60 jaar, waardoor voor de man de echtscheiding hier wordt meegeteld en voor de vrouw niet. Het verschil tussen de aandelen bij mannen en vrouwen wijst op het grote aantal echtscheidingen rond de 60 jaar en meer algemeen op een leeftijdsverschil tussen (scheidende) partners.

toename hangt wellicht deels samen met het toegenomen aandeel tweede huwelijken bij 60-plussers. Vooral gescheiden mannelijke 60-plussers hertrouwen (13 op 1.000 in 2008); gescheiden vrouwen van die leeftijd doen dit veel minder (5 op 1.000). Verweduwd 60-plussers doen dit nog veel minder (respectievelijk 3 en 0,2 op 1.000). Van tweede huwelijken is gekend dat ze een hogere echtscheidingskans hebben dan eerste huwelijken (Corijn, 2005).

De stijging van het aandeel echtscheidingen na minstens 20 jaar huwelijk kent een meer gestaag verloop. Deze toename wordt enigszins getemperd omdat ze gepaard gaat met een toename van het aandeel echtscheidingen binnen de 5 jaar na een huwelijk. Van alle huwelijken die in 1970 werden ontbonden, had 13% hoogstens 5 jaar geduurd; in 2009 is dit opgelopen tot 20%. De wijzigingen in de echtscheidingswetgeving waarbij de echtscheidingsprocedures werden vereenvoudigd, spelen hier uiteraard een rol in (Senaeve, 2008). Recent heeft 1 op 11 (9,1%) echtscheidingen plaats na een huwelijk van 30 jaar of langer en bijna 1 op 20 (4,5%) na minstens 35 jaar.

Als we ons niet richten op het jaar waarin de echtscheiding werd uitgesproken, maar op het jaar waarin het huwelijk werd gesloten, dan zien we op een andere wijze dat na 20 jaar huwelijk ook nog wordt gescheiden. In tabel 2 schetsen we de evolutie van het cumulatieve aandeel echtscheidingen binnen een specifieke huwelijksduur voor huwelijken gesloten in een bepaald jaar. Bij de huwelijken die in 1960 werden gesloten was binnen de 20 jaar 9% huwelijken ontbonden; bij de huwelijken van 1985 is dat binnen die tijdspanne 29% geworden. Maar ook na meer dan 20 jaar huwelijk wordt nog uit de echt gescheiden want het cumulatieve echtscheidingsaandeel neemt verder toe. Voor de huwelijken van 1960 stijgt dit aandeel naar bijna 14% (binnen de 35 jaar). Maar voor de huwelijken van 1975 loopt dit op van 22% (binnen de 20 jaar) naar 31% (binnen de 34 jaar). Een derde van de huwelijken van 1985 is al ontbonden binnen een huwelijksduur van 24 jaar. Van de huwelijken rond 1970 was in Nederland 16% binnen de 20 jaar ontbonden (Latten & de Graaf, 2010); een aandeel vergelijkbaar met het Belgische cijfer.

Tabel 2 Aandeel huwelijken ontbonden door echtscheidingen binnen een bepaalde huwelijksduur, naargelang het huwelijksjaar, België, 1960-1985

Huwelijksjaar	1960	1965	1970	1975	1980	1985
<i>Aantal huwelijken</i>	65.330	66.535	73.261	71.736	66.369	57.559
% ontbonden binnen een huwelijksduur van						
20 jaar	9,2	13,2	17,7	22,5	26,6	29,1
25 jaar	11,4	16,1	21,4	26,6	31,8	33,7 ^a
30 jaar	13,1	18,2	24,0	29,7	35,2 ^b	
35 jaar	14,3	19,5	25,6	31,4 ^c		

^a24 jaar ^b29 jaar ^c34 jaar

Bron: ADSEI Thematische Directie Samenleving, bewerking SVR

Als we de kans op een echtscheiding voor gehuwde vrouwen van 18 tot 79⁷ jaar berekenen, dan blijkt die in 2008 16,1 op 1.000 te bedragen. Met andere woorden, in dat jaar werd 1 op 62 huwelijken ontbonden. Bij gehuwde vrouwen onder de 60 jaar bedroeg deze kans 21,32 echtscheidingen per 1.000 gehuwde vrouwen of 1 echtscheiding op 47 huwelijken. Bij gehuwde vrouwen van 60 tot 79 jaar bedroeg dit 2,55 echtscheidingen op 1.000 gehuwde vrouwen of 1 echtscheiding op 392 huwelijken.

Als er in 2007 2.895 scheidende 60-plussers waren (1.810 mannen en 1.085 vrouwen⁸), dan moeten we die in de eerste plaats stellen tegenover het aantal gehuwde 60-plussers (of 60- à 79-jarigen) van dat jaar. Dit betekent dat er per 1.000 gehuwde 60- à 79-jarigen 2,29

⁷ We gaan ervan uit dat personen van 80 jaar en ouder niet meer tot de risicopopulatie voor een echtscheiding behoren.

⁸ Zie voetnoot 6.

uit de echt traden. In 1997 betrof het 1.804 scheidende 60-plussers (1.090 mannelijke en 714 vrouwelijke) en bedroeg de verhouding 1,49 op 1.000. Met andere woorden, de toename op 10 jaar tijd met 60% van het aantal 60-plussers dat uit de echt scheidt⁹, betekent tevens een toename met 54% van de kans op een echtscheiding bij 60-plussers.

Recent zijn de gescheiden mannelijke 60-plussers gemiddeld genomen al 18 jaar gescheiden; bij de vrouwen loopt dit op tot 22 jaar.

4. Besluit

De bevolking veroudert. Dit geldt zowel voor de gehuwde als voor de gescheiden personen. De gemiddelde leeftijd bij een (eerste en volgend) huwelijk neemt nog steeds verder toe. De gemiddelde leeftijd bij een (eerste en volgende) echtscheiding neemt eveneens toe. Er wordt ook nog steeds vaker uit de echt gescheiden. Hierbij wordt er zowel meer uit de echt gescheiden na een langere huwelijksduur als na een kortere huwelijksduur. Hierdoor stijgt de gemiddelde huwelijksduur van een ontbonden huwelijk slechts langzaam.

De veroudering van de gescheiden en scheidende bevolking heeft een impact op de leefvorm van gescheiden 60-plussers. Niet alle gescheiden personen gaan opnieuw met een partner samenwonen (gehuwd of ongehuwd). Van alle gescheiden 60-plussers woonde in 2007 (tijdelijk) 66% alleen en 18% met een partner. Van alle alleenwonende 60-plussers is recent 26% mannen en 14% vrouwen gescheiden. Echtscheiding heeft met andere woorden ook de 60-plussers bereikt.

Literatuurlijst

ADSEI, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Thematische Directie Samenleving <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/index.jsp> en opgevraagde data.

Billari, F. & Liefbroer, A. (2010). Towards a new pattern of transition to adulthood? *Advances in Life Course Research*, 15, 59-75.

Corijn, M. (2005). *Huwen, uit de echt scheiden en hertrouwen in België en in het Vlaamse Gewest. Een analyse op basis van Rijksregistergegevens*. Brussel: CBGS-Werkdocument, 2005/5.

Corijn, M. (2006). *Ze leefden lang (en gelukkig) samen en scheidden dan*. Brussel: CBGS-Webbijdrage.

Corijn, M. (2011). *De (in)stabiliteit van huwelijken in ons land*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Webartikel 5.

Latten, J. & de Graaf, A. (2010). Huwelijk populair, maar minder standvastig. CBS, *Web-magazine*, 20 oktober.

Lodewijckx, E. (2008). *Veranderende leefvormen in het Vlaamse Gewest, 1990-2007 (en 2021). Een analyse van de rijksregistergegevens*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, Rapport 2008/3.

Schoenmaeckers, R.S. (2002). *Verkleint het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen?* Brussel: CBGS-Webbijdrage.

Senaeve, P. (2008). *Compendium van het Personen- en Familierecht*. Leuven: Acco.

⁹ De ADSEI-aantallen besproken in de pers betroffen 1999 (2.015) en 2009 (3.759); een stijging van het aantal met 86%.